

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Sžp/22/2013
Identifikačné číslo spisu:	1013200847
Dátum vydania rozhodnutia:	17.12.2013
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Baricová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2013:1013200847.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu B., bytom V., proti žalovanému Ministerstvu dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, so sídlom Námestie slobody 6, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia žalovaného č. 07193/2013/B622-SV/z.15078/Pek z 01. marca 2013, o odvolaní žalobcu proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave, č. k. 1S/116/2013-44 z 25. júla 2013, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesenie Krajského súdu v Bratislave, č. k. 1S/116/2013-44 z 25. júla 2013 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

Odôvodnenie

Napadnutým uznesením Krajský súd v Bratislave (ďalej aj „krajský súd“) zastavil podľa § 250d ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) s poukazom na § 250a OSP o žalobe, ktorou sa žalobca domáhal preskúmania zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. 07193/2013/B622-SV/z.15078/Pek z 01. marca 2013. Týmto rozhodnutím žalovaný zamietol odvolanie žalobcu a potvrdil prvostupňové rozhodnutie Krajského stavebného úradu v Žiline, odboru štátnej stavebnej správy č. 2012/01264/Mal z 05. novembra 2012 o vyvlastnení vlastníckeho práva pre líniovú stavbu R3 Trstená - obchvat - SO 311-00 - Oplotenie rýchlostnej cesty v k. ú. F., podaným Národnou diaľničnou spoločnosťou, a. s. a vo vzťahu k žalobcovi vyvlastnil spoluvlastnícke právo k pozemku parc. č. XXXX/XX.

Krajský súd tak rozhodol po tom, čo žalobca na výzvu súdu zo 14. júna 2013 na doloženie plnomocenstva udeleného advokátovi na zastupovanie v konaní pred správnym súdom oznámil, že Centrum právnej pomoci zamietlo jeho žiadosť o poskytnutie právnej pomoci z dôvodu nesplní podmienok pre je poskytnutie.

Dôvodom zastavenia konania bolo, že žalobca riadne a včas plnomocenstvo udelené advokátovi nedoložil.

O náhrade trov konania krajský súd rozhodol podľa § 146 ods. 1 písm. c/ OSP s použitím ustanovenia § 246c OSP tak, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania. Nakoľko konanie vo veci bolo zastavené.

Proti tomuto uzneseniu podal žalobca v zákonnej lehote odvolanie dôvodiac tým, že sa mu postupom

krajského súdu odňala možnosť konať pred súdom.

Namietal, že jeho finančná situácia mu neumožňuje získať plnomocenstvo od žiadneho advokáta, pretože nevedel splniť ich podmienku, a to zaplatiť za dva právne úkony dopredu. Poukázal na to, že súčasťou žaloby bola aj jeho žiadosť o oslobodenie od súdnych poplatkov, a ustanovenie právneho zástupcu. Krajský súd ho od súdnych poplatkov oslobodil, ale na ustanovenie právneho ho odkázal na Centrum právnej pomoci, hoci súd informoval, že mu Centrum právnej pomoci už jednu žiadosť zamietlo. O tom, že zaslal Centru právnej pomoci žiadosť, súd informoval, pretože nevedel splniť podmienku, a to zaplatiť dopredu za dva právne úkony.

Taktiež uviedol, že jeho finančná situácia je taká zlá, že aj odvolanie nevie kedy bude môcť vytlačiť a poslať, pretože nemá kancelársky papier a tiež atrament do tlačiarne. Požiadaval preto zároveň aj o odpustenie lehoty na podanie odvolanie pre prípad jej zmeškania.

Žalovaný odvolací návrh nepodal.

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP) preskúmal napadnuté uznesenie krajského súdu spolu s konaním, ktoré mu predchádzalo bez nariadenia odvolacieho pojednávania (§ 250ja ods. 2 veta prvá OSP a dospel k záveru, že odvolaniu žalobcu treba priznať úspech.

V správnom súdnictve preskúmajú sudy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť postupu a rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktorými sa zakladajú, menia alebo zrušujú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb, ako aj rozhodnutí, ktorými práva a právom chránené záujmy týchto osôb môžu byť priamo dotknuté (§ 244 ods. 1, 2 OSP).

Podstatou správneho súdnictva je ochrana práv občanov a právnických osôb, o ktorých sa rozhodovalo v správnom konaní; ide o právny inštitút, ktorý umožňuje, aby sa každá osoba, ktorá sa cíti byť rozhodnutím či postupom orgánu verejnej správy poškodená, dovolala súdu, ako nezávislého orgánu a vyvolala tak konanie, v ktorom správny orgán už nebude mať autoritatívne postavenie, ale bude účastníkom konania s rovnakými právami, ako ten, o koho práva v konaní ide.

Podľa § 250a veta pred bodkočiarkou OSP žalobca musí byť zastúpený advokátom pokiaľ nemá právnické vzdelanie buď sám alebo jeho zamestnanec (člen), ktorý za neho na súde koná.

Obligatórne právne zastúpenie sa nevyžaduje iba vo veciach, v ktorých je daná vecná príslušnosť okresného súdu (v niektorých volebných veciach a vo veciach, kde to ustanovuje osobitný zákon - napr. zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov). Tiež právne zastúpenie nie je nutné, ak ide o preskúmanie rozhodnutia a postupu vo veciach zdravotného poistenia, sociálneho zabezpečenia vrátane nemocenského poistenia, dôchodkového zabezpečenia, štátnych sociálnych dávok, sociálnej pomoci a poistenia v nezamestnanosti, aktívnej politiky trhu práce a garančného fondu, poskytovania zdravotnej starostlivosti, vo veciach priestupkov a vo veciach azylu a doplnkovej ochrany (§ 250a veta za bodkočiarkou OSP).

Povinné právne zastúpenie v konaní o žalobách podľa § 247 a nasl. OSP vyplýva z povahy správneho súdnictva, keďže sa v ňom preskúma zákonnosť rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy a riešia sa prevažne právne otázky.

Osobitná podmienka konania o žalobách proti rozhodnutiam a postupom správnych orgánov (druhá hlava piatej časti OSP) vyplývajúca z ustanovenia § 250a OSP znamená, že ak má účastník v správnom súdnictve postavenie žalobcu, musí byť v konaní podľa druhej hlavy piatej časti OSP (okrem konaní uvedených v § 250a vete za bodkočiarkou OSP) zastúpený advokátom, pokiaľ nemá právnické vzdelanie buď sám, alebo jeho zamestnanec (člen), ktorý za neho koná.

Nedostatok podmienky povinného právneho zastúpenia ako jednej z podmienok konania je možné odstrániť tým, že si žalobca zvolí kvalifikovaného zástupcu a plnomocenstvo doloží k žalobe. Pokiaľ však žalobca v tomto smere zostane nečinný, a to napriek poučeniu zo strany súdu na možné následky

tejto nečinnosti, súd konanie zastaví (§ 250d ods. 3 OSP). Plnomocenstvo udelené advokátovi musí žalobcom výslovne udelené pre konanie pred súdom.

Žalobca danej veci túto obligatórnu procesnú podmienku zastúpenia advokátom nespĺnil dôvodiac svojou nepriaznivou finančnou situáciou.

Krajský súd síce správne uznesením z 25. júna 2013, č. k. 1S/116/2013-36 priznal žalobcovi oslobodenie od súdnych poplatkov a taktiež správne v súlade so zákonom žalobcu s jeho žiadosťou o ustanovenie advokáta odkázal na Centrum právnej pomoci, o zastavení konania však podľa názoru najvyššieho súdu rozhodol predčasne.

V konaní o správnej žalobe podľa druhej hlavy piatej časti Občianskeho súdneho poriadku (§ 247 a nasl. OSP) je zastúpenie advokátom povinné a jeho nedostatok, ako je uvedené už vyššie, vedie k zastaveniu konania podľa § 250d ods. 3 OSP, podľa ktorého súd uznesením konanie zastaví, ak sa žaloba podala oneskorene, ak ju podala neoprávnená osoba, ak smeruje proti rozhodnutiu, ktoré nemôže byť predmetom preskúmavania súdom, ak žalobca neodstránil vady žaloby, ktorých odstránenie súd nariadil a ktoré bránia vecnému vybaveniu žaloby, alebo ak žalobca nie je zastúpený podľa § 250a alebo ak žaloba bola vzatá späť (§ 250h ods. 2).

Systém zákonnej garancie dostupnosti kvalifikovaných právnych služieb pre osoby v materiálnej núdzi prešiel v poslednom období výraznými zmenami.

Podľa § 138 ods. 1 veta prvá OSP na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva.

Podľa § 30 OSP účastníka, ktorý požiada o ustanovenie advokáta a u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, súd odkáže na Centrum právnej pomoci. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Súčasný citovaný znenie ustanovenia § 30 OSP bolo do Občianskeho súdneho poriadku zavedené zákonom č. 332/2011 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 332/2011 Z. z.“) s účinnosťou od 01. januára 2012. Dovtedy mohol o ustanovení advokáta rozhodnúť aj súd, ktorý za splnenia predpokladu oslobodenia od súdnych poplatkov prihlíadal predovšetkým na potrebu ochrany záujmov účastníka konania v priamej spojitosti s predmetom konania bez ohľadu na to, či išlo o spor alebo inú právnu vec alebo verejné súdnictvo, pričom pri obligatórnom právnom zastúpení (dovolenie konanie - § 241 ods. 1 veta druhá OSP a konanie o správnej žalobe - § 250a OSP), zásadne vždy zohľadňoval aj ústavné právo účastníka na prístup k súdu (čl. 46 ods. 1 a ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky).

Zákon č. 332/2011 Z.z. s účinnosťou od 01. januára 2012 právo ustanoviť účastníkovi súdneho konania advokáta súdu odňal a nateraz toto právo je už len a iba v kompetencii Centra právnej pomoci (ďalej aj „centrum“) podľa zákona č 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z.(ďalej len „zákon o právnej pomoci“), a to za podmienok v tomto zákone stanovených.

Pôvodný proces ustanovovania advokáta súdom podľa § 30 OSP účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, takto potom nahradila náplň činnosti Centra právnej pomoci ako štátnej rozpočtovej organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Podľa § 6 ods. 1 zákona o právnej pomoci fyzická osoba má právo na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti, ak:

- a) jej príjem nepresahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom 2) a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom,
- b) nejde o zrejmú bezúspešnosť sporu a
- c) hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčísliť v peniazoch.

Podľa § 6a ods. 1 zákona o právnej pomoci ak príjem fyzickej osoby presahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a súčasne nepresahuje 1,6-násobok uvedenej sumy a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom, má právo na poskytnutie právnej pomoci určeným advokátom alebo centrom pri splnení podmienky finančnej účasti vo výške 20 % trov právneho zastúpenia podľa osobitného predpisu; splnenie podmienok podľa § 6 ods. 1 písm. b/ a c/ tým nie je dotknuté. Ustanovenie § 6 ods. 2 sa použije primerane.

O forme poskytnutia právnej pomoci rozhoduje centrum, prihliada pritom na okolnosti prípadu a účelnú ochranu práv oprávnenej osoby alebo zahraničnej oprávnenej osoby (§ 5b ods. 1 zákona o právnej pomoci).

Ak bol účastníkovi priznaný nárok na právnu pomoc podľa osobitného predpisu, takéto rozhodnutie má účinky oslobodenia od súdnych poplatkov v rozsahu, v ktorom mu bola právna pomoc priznaná (§ 138 ods. 4 OSP). Na druhej strane však z OSP ani zo zákona o právnej pomoci nevyplyva, že by Centrum právnej pomoci pri rozhodovaní o poskytnutí právnej pomoci bolo viazané rozhodnutím súdu o oslobodení od súdnych poplatkov.

Z uvedeného je zrejmé, že súčasná právna úprava ustanovovania advokáta účastníkovi v materiálnej núdzi je pre tohto účastníka menej priaznivá, než ako tomu bolo do 31. decembra 2011, kedy mohol o ustanovení advokáta rozhodnúť aj súd, pričom účastník, u ktorého zákon vyžaduje povinné zastúpenie advokátom v zmysle § 250a OSP sa môže prakticky dostať do situácie, kedy je ohrozené jeho ústavné právo na prístup k súdu v zmysle čl. 46 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“), podľa ktorého „kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd“.

Najvyšší súd Slovenskej republiky považuje tiež za potrebné zdôrazniť, že z čl. 47 ods. 2 ústavy vyplýva právo každého na právnu pomoc v konaní pred súdmi, ako aj inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy. Hlavný význam práva na právnu pomoc spočíva v tom, že orgány uvedené v čl. 47 ods. 2 ústavy (súdy, iné štátne orgány, orgány verejnej správy) majú zodpovedajúcu povinnosť nebrániť účastníkom, aby v konaní pred nimi využívali právnu pomoc (pozri napr. uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 60/08). Právo na právnu pomoc trvá až do skončenia konania, t. j. do právoplatného rozhodnutia (k tomu pozri nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/03).

Keďže predmetom preskúmavacieho konania je rozhodnutie o vyvlastnení, ktoré je jedným z najväznejších zásahov so vlastníckeho práva garantovaného Ústavou Slovenskej republiky (čl. 20 ústavy) a keďže zastavením konania pre nedoloženie plnomocenstva udeleného advokátovi by žalobcovi bolo znemožnené, aby sa správny súd vecou meritórne zaoberal, čím by mu v čl. 46 ods. 2 ústavy osobitne s prihliadnutím na druhú vetu tohto článku bol znemožnený prístup k súdu, Najvyšší súd Slovenskej republiky dospel k záveru, že krajský súd žalobcu nedostatočne poučil žalobcu o všetkých zákonných možnostiach, ako si zabezpečiť zastúpenie advokátom.

Najvyšší súd zastáva názor, že žalobcovi treba poskytnúť dostatočnú a v danom prípade ešte i dodatočnú možnosť na zabezpečenie si právnej pomoci, a to nielen podľa zákona o poskytovaní právnej pomoci ale aj podľa zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o

advokácii“).

Podľa § 20 ods. 1 zákona o advokácii každý má právo na poskytnutie právnych služieb a môže o ne požiadať ktoréhokoľvek advokáta.

Podľa § 24 ods. 1 zákona o advokácii advokát poskytuje právne služby za odmenu a má právo požadovať za ne primeraný preddavok.

Podľa § 24 ods. 4 zákona o advokácii advokát môže poskytnúť právne služby za zníženú odmenu alebo bezplatne, ak to odôvodňujú osobné pomery alebo majetkové pomery klienta alebo je na to iný dôvod hodný osobitného zreteľa.

Bez ohľadu na to, že Centrum právnej pomoci, Kancelária Banská Bystrica rozhodnutím z 19. februára 2013 č. 2N 837/2013, ev. č. 6894/2013 prvej žiadosti žalobcu o ustanovenie advokáta nevyhovelo z dôvodu nesplnenia podmienok materiálnej núdze, nie je vylúčené, aby žalobca na základe jeho odkázania na centrum zo strany krajského súdu svoju žiadosť zopakoval, a to aj s uvedením argumentov dovoľávajúcich sa jeho ústavných práv, nakoľko ich ochrane nemôže byť bránené ústavne nekonformným výkladom zákona, ktorý nezabezpečuje plnohodnotnú realizáciu Ústavou Slovenskej republiky garantovaných práv žalobcu.

Ak by centrum opätovne žalobcovi nárok na poskytnutie právnej pomoci nepriznalo, žalobca proti rozhodnutiu môže podať odvolanie v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia na príslušný krajský súd (§ 10 ods. 5 veta druhá zákona o právnej pomoci), ktorú možnosť pri prvom rozhodnutí nevyužil.

Taktiež, bez ohľadu na tvrdenie žalobcu uvedené v odvolaní, naďalej nie je vylúčené požiadať ktoréhokoľvek advokáta o poskytnutie právnej služby za zníženú odmenu alebo bezplatne a hoci advokát je oprávnený poskytnutie právnych služieb odmietnuť (§ 20 ods. 2 zákona o advokácii), nemôže to žalobcovi brániť požiadať advokáta o výnimku z pravidla poskytovania právnych služieb za odmenu vzhľadom na jeho majetkové pomery a dôvody hodné osobitného zreteľa.

Ústavné právo občana na poskytovanie právnych služieb ani zákonné právo požiadať o ne ktoréhokoľvek advokáta v sebe síce nezahŕňa povinnosť každého advokáta takejto požiadavke vyhovieť, ani nezakladá právo na poskytnutie právnej služby za zníženú odmenu alebo bezplatne, je však potrebné, aby sa o to žalobca opätovne pokúsil a predložil o tom súdu dôkaz.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto napadnuté uznesenie podľa § 250ja ods. 3 veta druhá OSP a § 221 ods. 1, písm. f/ OSP zrušil a podľa § 221 ods. 2 OSP v spojení s § 250ja ods. 3 veta druhá OSP vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie za účelom náležitého poučenia žalobcu s poskytnutím primeranej lehoty tak, aby mu nebola odňatá možnosť domáhať sa na súde ochrany svojich práv v zmysle čl. 46 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

Ani žalobca však nemôže v ďalšom konaní zostať nečinný, a preto najvyšší súd považuje za potrebné dať do jeho pozornosti, že v zmysle § 6 OSP a § 101 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP je jeho povinnosťou súdu poskytnúť náležitú súčinnosť a prispieť k tomu, aby sa dosiahol účel konania okrem iného aj tým, že bude dbať pokynov súdu.

Záverom najvyšší súd poukazuje na to, že každý demokratický štát ochranu subjektívnych práv len ponúka, ale nevnučuje a že „práva patria len bdelým“ (pozorným, ostražitým, opatrným, starostlivým), teda tým, ktorí sa aktívne zaujímajú o ochranu a výkon svojich práv a ktorí svoje hmotné i procesné oprávnenia uplatňujú včas a s dostatočnou starostlivosťou a predvídavosťou. V slobodnej spoločnosti je totiž predovšetkým vecou nositeľov práv, aby svoje práva bránili a starali sa o ne, inak ich podcenením či zanedbaním môžu strácať svoje práva majetkové, osobné, satisfakčné a pod.. To plne platí aj pri uplatňovaní zákonných procesných práv, a to i s poukazom na ustanovenie § 6 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP.

Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte pomerom hlasov 3:0 (§ 3 ods. 9 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 01. mája 2011).

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu n i e j e prípustný opravný prostriedok.